

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2020

A1.α.

1. ΛΑΘΟΣ (« ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντός ... ὡς ἔοικεν, οὐσα»)
2. ΛΑΘΟΣ (« ὑπὸ δὲ τῆς περιγωγῆς... καὶ βλαβερόν γίγνεται»)
3. ΣΩΣΤΟ («οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένω... διαμηχανήσασθαι»)

B.

«σφεῖς ἐντιθέναί...» : Η αντωνυμία **σφεῖς** αναφέρεται στη φράση τινὲς ἐπαγγελλόμενοι. Ειδικότερα αναφέρεται στους επαγγελματίες της παιδείας και απορρίπτει την ἀποψη τους ὅτι ἐμφυτεύουν τις γνώσεις στην ψυχή.

«ὧ̄ καταμανθάνει ἕκαστος» : Η αντωνυμία **ὧ̄** αναφέρεται στο ουσιαστικό τὸ «ὄργανον», μέσω του οποίου ο καθένας σύμφωνα με το συγγραφέα οδηγείται στη μάθηση.

B3.

1-α

2-γ

3-β

4-β

5-γ

B4α.

φανόν-φάσμα

άνασχέσθαι-ανακωχή

περιακτέον-άξονας

τετραμμένω-ανατροπή

έντιθέντες-παρακαταθήκη

άπόλλυσι-απώλεια

B4β.

έπαγγελόμενοι: Εξαιτίας των συνθηκών παγκόσμιας ύφεσης η Αμερική σήμερα δεν θεωρείται η «γη της επαγγελίας» για τους μετανάστες.

έπιστήμης: Βασική αιτία της επιτυχίας του εγχειρήματος της χώρας μας για την αναχαίτιση του κύματος του κορονοϊού είναι η επιστημοσύνη και η δεοντολογία των αρμόδιων γιατρών.

B1.

«εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον», «τῆς περιαιγωγῆς»: Αξιοποιώντας τους παραπάνω όρους του κειμένου να εξηγήσετε πώς αντιλαμβάνεται ο Σωκράτης την έννοια της παιδείας.

Ένα από τα ζητήματα που απασχολούν τον Σωκράτη στον παρόντα διάλογο μεταξύ εκείνου, του Γλαύκωνα και των λοιπών παρευρισκομένων στο σπίτι του Κέφαλου είναι η παιδεία. Το αρχικό πλαίσιο της συζήτησης ωστόσο στο δοθέν απόσπασμα από την «Πολιτεία» του Πλάτωνα είναι η δικαιοσύνη και η αδικία. Στο Ζ' βιβλίο όμως συγκεκριμένα -όπου και αντλείται το πρωτότυπο- το ενδιαφέρον των συνομιλητών στρέφεται στην επίδραση της παιδείας και της έλλειψής της στην ανθρώπινη φύση.

Πιο αναλυτικά, μετά τον αρνητικό ορισμό της παιδείας που διατύπωσε ο Σωκράτης («δεῖ δὴ ... ἐντιθέεντες») υποστηρίζει έπειτα ότι κάθε άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει τη γνώση, επειδή καθένας διαθέτει μέσα του το «λογιστικόν», το «όργανο» εκείνο δηλαδή - όπως αναφέρει ο φιλόσοφος - που θα του επιτρέψει να την ανασύρει στη μνήμη του. Η άποψη αυτή του Σωκράτη ανακαλεί στο μυαλό καθενός τη μαιευτική μέθοδο που ο ίδιος εφάρμοζε στους διαλόγους του, ωστόσο ο ίδιος την υπονοεί και για να εξηγήσει περαιτέρω τι εννοεί επιλέγει να το περιγράψει παραστατικά μέσω μιας ακόμη παρομοίωσης («ὁ δὲ λόγος ... τάγαθόν»).

Έτσι λοιπόν για τον φιλόσοφο, για να μπορέσει ο άνθρωπος να κατακτήσει τη γνώση οφείλει να «μεταστρέψει» την ψυχή του από τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας προς την αντίθετη κατεύθυνση, να ανυψωθεί προς το αληθινά υπαρκτό, να φτάσει στην πιο κατάφωτη βαθμίδα της γνώσης και να ατενίσει το «Αγαθόν». Το «ὄν» είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο «οντολογικό» ερώτημα. Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά.

Σχετικά με την έννοια του «Αγαθού» από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη αυτή λέξη είναι αναγκαίο να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του «Αγαθού». Ο Πλάτωνας όμως δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Αγαθόν πάντως είναι το «εἶναι» και ό,τι διατηρεί το «εἶναι», δηλαδή η ουσία της ύπαρξης. Η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, η πηγή δηλαδή της αρμονίας, ό,τι παρέχει την αλήθεια και την

επιστήμη, η πηγή δηλαδή της γνώσης. Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του ὄντος και της γνώσης. Πάντως ήδη στην αρχαιότητα το Πλάτωνος ἀγαθόν ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

Μετά τη μονολεκτική απάντηση του Γλαύκωνα που συμφωνεί με την άποψη του Σωκράτη («**Ναί**») ο Πλάτωνας διά στόματος του δασκάλου του ορίζει την παιδεία ως την «τέχνη» εκείνη που θα βοηθήσει την ανθρώπινη ψυχή στη «μεταστροφή» από τον αισθητό κόσμο, τον κόσμο του «γίγνεσθαι» στον νοητό κόσμο, τον κόσμο των Ιδεών, δηλαδή στον κόσμο του «εἶναι», για να μπορέσει να θεαθεί την Ιδέα του «Αγαθού» («**Τούτου τοίνυν ... μεταστραφήσεται**»). Η λέξη «περιαγωγή» έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου «περιακτέον», το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή ὅλης της ύπαρξης προς τον «ἥλιο», προς το ἀγαθὸ –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το «όντως ὄν», «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

Για να περιγράψει πιο παραστατικά την άποψή του, ο Σωκράτης επανέρχεται στο παράδειγμα της ὄρασης. Υποστηρίζει ότι το ζητούμενο δεν είναι να εμφυτευθεί στην ψυχή η ικανότητα της ὄρασης του νοητού κόσμου, αφού ἄλλωστε αυτήν την ικανότητα τη διαθέτει κάθε ἄνθρωπος, αλλά καθένας οφείλει να προσανατολίσει την ψυχή του προς τη σωστή κατεύθυνση, αφού αυτή δεν κοιτάζει προς τα εκεί που θα έπρεπε («**οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι ... διαμηχανήσασθαι**»).

Επομένως, η παιδεία δεν είναι η σταδιακή και βαθμιαία απόκτηση γνώσεων ξένων προς το άτομο, αλλά η ανάπτυξη γνώσεων που ήδη υπάρχουν σε αυτό, με τη «μεταστροφή» της ψυχής σε ένα ανώτερο επίπεδο νόησης. Για να επιτευχθεί όμως αυτό είναι αναγκαία η καθοδήγηση από τους κατάλληλους για τη διαδικασία αυτή παιδαγωγούς. Στην ιδανική πολιτεία αυτοί είναι οι φιλόσοφοι βασιλείς.

B2.

«Φασί δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»: Ποια άποψη διατυπώνει ο Σωκράτης στο χωρίο (μονάδες 4) και πώς αυτή ενισχύεται από την επανάληψη της πρόθεσης «έν» και την αναλογία / παρομοίωση που χρησιμοποιεί;

Ο Σωκράτης ερμηνεύει την αλληγορία του σπηλαίου. Η παιδεία, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει, είναι αναγκαία για την ψυχή και τον πολίτη. Αυτή αφυπνίζει την ψυχή του ανθρώπου, για να μάθει εκείνος αυτό που ήδη γνωρίζει από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο. Πριν ωστόσο ο φιλόσοφος προβεί στον ορισμό της έννοιας της παιδείας, επιλέγει να εκκινήσει εκ του αντιθέτου, να διατυπώσει δηλαδή την άποψή του για το τι δεν είναι παιδεία.

Πιο αναλυτικά, ο δάσκαλος του Πλάτωνα ζητά από τους συνομιλητές του να παραδεχθούν, ότι αν όσα έχουν λεχθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή είναι αληθινά, τότε είναι σαφές ότι η παιδεία δεν είναι τέτοια, όπως την ορίζουν δηλαδή όσοι την έχουν ως επάγγελμά τους (**«δεῖ δὴ, εἶπον ... καὶ εἶναι»**). Αυτοί δηλώνουν δημοσίως ότι στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση, αλλά αυτή την αποκτά ο άνθρωπος μέσα από τη διδασκαλία, τη μαθητεία. Οι ίδιοι επομένως παρουσιάζονται ως δάσκαλοι που μέσω της διδαχής τους εμφυτεύουν την γνώση στην ψυχή των μαθητών, παρομοιάζοντας μάλιστα ο Σωκράτης τη διαδικασία αυτή με το να βάζει κανείς όραση σε μάτια ενός τυφλού ανθρώπου (**«φασί δέ που ... ἐντιθέντες»**).

Η διατύπωση αυτή του δασκάλου του Πλάτωνα αποτελεί εμφανώς δριμύ κατηγορώ και υπαινιγμό εναντίων των σοφιστών. Αυτοί ήταν μια επαγγελματική ομάδα διανοούμενων ανθρώπων, οι οποίοι δίδασκαν επι πληρωμή επιφανείς Αθηναίους νομικά, ρητορική, πολιτική θεωρία και φιλοσοφία. Η παροχή εκπαίδευσης εκ μέρους τους έναντι αμοιβής δεν ήταν κάτι καινοφανές, από τη στιγμή που η εκπαίδευση την εποχή εκείνη είχε ιδιωτικό χαρακτήρα. Ήταν επομένως σύνηθες στις ελληνικές πόλεις οι γονείς, αναλόγως των οικονομικών δυνατοτήτων τους, να στέλνουν τους γιους τους σε δασκάλους. Η παρουσία σοφιστών στην Αθήνα, πολλοί εκ των οποίων κατέφθασαν στην ελληνική επικράτεια από τη Μ.Ασία, συνέπεσε με τις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες που δημιούργησαν οι μεγάλες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στις ελληνικές πόλεις μετά τους Περσικούς πολέμους. Ο Πρωταγόρας ενδεικτικά αποτελεί παράδειγμα εξέχοντος σοφιστή, ο οποίος στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο διατείνεται ότι διδάσκει την «εὐβουλίαν», την απόκτηση δηλαδή της ικανότητας να αποφασίζει κανείς και να σκέπτεται ορθά

και για ζητήματα πόλης και για τα ιδιωτικά του θέματα. Οι σοφιστές επομένως παρουσιάζονται ως οι ικανοί εκείνοι δάσκαλοι που μπορούσαν να κάνουν κάποιον «ολοκληρωμένο» πολίτη.

Ο φιλόσοφος Σωκράτης επιλέγει να χρησιμοποιήσει μία παρομοίωση, ένα σύνηθες εκφραστικό μέσο, για να παραλληλήσει την απορριπτέα, κατά τον ίδιο, σοφιστική μέθοδο με μία οικεία – στους παρευρισκομένους - κατάσταση. Μέλημά του είναι να καταδείξει το ανέφικτο της μεθόδου εκείνων. Ο Πλάτων άλλωστε δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα «έξωθεν», αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά «άνάμνησιν». Επίσης, η τριπλή επανάληψη της πρόθεσης «έν» τονίζει την εσωτερικότητα της γνώσης. Εξάγει το νόημα των λεγομένων του και συνάμα δηλώνει με έμφαση την έντονη διαφωνία του Σωκράτη με όσα οι σοφιστές ισχυρίζονται. Οι εκραστικοί αυτοί τρόποι ενισχύουν και εμπλουτίζουν την αφήγηση, καθώς επίσης συμβάλλουν στην αποφυγή μονοτονίας.

B5. Να παρουσιάσετε δύο (2) από τις απόψεις του Α. Δελμούζου σχετικά με τον σκοπό της παιδείας που εμφανίζουν ομοιότητες με τις αντίστοιχες πλατωνικές απόψεις του διδαγμένου κειμένου.

Η διαίρεση των μερών της ψυχής του ανθρώπου αποτέλεσε πεδίο έρευνας και της πλατωνικής, αλλά και μετέπειτα της αριστοτελικής φιλοσοφίας. Η ψυχή αποτελεί το μέρος, όπου συντελούνται όλες οι ανθρώπινες διεργασίες, καθεμία από τις οποίες επηρεάζεται από εξωτερικούς παράγοντες. Στην τελευταία παράγραφο του πρωτότυπου αποσπάσματος από την «Πολιτεία» ο Πλάτωνας διά στόματος του Σωκράτη στρέφει την προσοχή του στις αρετές, ενώ μέχρι πρότινος αναφερόταν στη νοητική λειτουργία του ανθρώπου, στο «λογιστικόν» μέρος της ψυχής. Η αναφορά του σε αυτές παρουσιάζει ομοιότητες με το δοθέν δοκίμιο του Παπανούτσου.

Πιο αναλυτικά, ο Παπανούτσος μεταφέρει απόψεις του Α. Δελμούζου για την παιδεία, οι οποίες είναι παρόμοιες με εκείνες του Πλάτωνα. Συγκεκριμένα, ο δοκιμιογράφος αναγνωρίζει την παιδεία ως το αγαθό εκείνο που αποσκοπεί στη βελτίωση της ζωής κάθε ανθρώπου («Σκοπός της ... ανθρώπου»). Η πνευματική καλλιέργεια, η ηθικότητα και τελικά η ελευθερία είναι απότοκος της αυτοβελτίωσης («Γίνεται καλύτερα ... πιο ελεύθερη»). Οι απόψεις αυτές συνάδουν απόλυτα με την πλατωνική προσέγγιση. Η παιδεία είναι η «τέχνη» που σύμφωνα με τον Πλάτωνα θα στρέψει την ψυχή του ανθρώπου προς τη σωστή κατεύθυνση. Είναι η διαδικασία

μέσω της οποίας η ψυχή θα θεαθεί το «Αγαθό», θα εγκαταλείψει τον αισθητό και μεταβαλλόμενο κόσμο και θα προσεγγίσει τον κόσμο των Ιδεών («**τούτου τοίνυν ... διαμηχανήσασθαι**»).

Δεύτερη ομοιότητα εντοπίζεται και στη συνέχεια του αποσπάσματος. Ο Παπανούτσος καταδεικνύει τη σημασία της ατομικής και αδιάλειπτης προσπάθειας που οδηγεί στην καλλιέργεια της ψυχής. Η σταδιακή, βήμα – βήμα προσπάθεια οδηγεί στη «λύτρωση», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει («**Η ψυχική όμως ... ελεύθερο άνθρωπο**»). Η διαδικασία όμως αυτή δεν είναι πάντα τελεσφόρα. Άλλοτε κανείς πλησιάζει τον στόχο, άλλοτε μένει ακόμη μακριά. Όσο μεγαλύτερη είναι η προσπάθεια της αυτοβελτίωσης τόσο μεγαλύτερη και η πιθανότητα επιτυχίας. Το όποιο όμως αποτέλεσμα απορρέει από την προαίρεση του ίδιου του ανθρώπου («**Στο ιδανικό αυτό ... εγώ του**»). Το χωρίο αυτό ταυτίζεται με την τελευταία παράγραφο του πρωτότυπου αποσπάσματος.

Όπως ο δοκιμιογράφος έτσι και ο Πλάτωνας αναφέρεται στις αρετές της ψυχής. Ειδικότερα, ο φιλόσοφος τονίζει ότι οι αρετές της ψυχής δεν προϋπάρχουν μέσα μας, αλλά γεννιούνται και προάγονται μέσω του εθισμού και της άσκησης, μιας εξωτερικής δηλαδή διαδικασίας. Και ότι, αντίθετα, η διανοητική ικανότητα του ανθρώπου, η φρόνηση, αποτελεί ένα εσωτερικό δεδομένο («**έθεσι καὶ ἀσκήσεσιν**»). Οι ηθικές αρετές, όπως η δικαιοσύνη, η ανδρεία, η σωφροσύνη, η εγκράτεια, η μεγαλοψυχία συνδέονται με τον εθισμό, τη συνήθεια που διαμορφώνουμε με την επανάληψη μιας συγκεκριμένης ενέργειας και την άσκηση σε συγκεκριμένες ενέργειες και με ορισμένη στόχευση. Η κυριαρχία της φρόνησης ως ανώτερης και κατευθυντηριακής αρετής («**ἡ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει**»), είναι διαρκώς παρούσα στον Πλάτωνα. Όλες οι ιδιότητες του ανθρώπου και οι ενέργειες που προκύπτουν από αυτές, όταν τελούνται και κατευθύνονται από τη γνώση, είναι ωφέλιμες, ενώ χωρίς τη γνώση είναι επιζήμιες («**ὐπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς...καὶ βλαβερὸν γίγνεται**»). Τα δύο αποσπάσματα επομένως προβάλλουν την ατομική ευθύνη ως το μέσον εκείνο που θα οδηγήσει τον άνθρωπο στην κατάκτηση της αληθινής παιδείας.

Απαντήσεις στο Αδίδακτο Κείμενο

Γ.1. Μετάφραση

Εάν όμως κάποιος με ρωτήσει: αλήθεια και, αν κάποιος βλάπτει την πόλη, ισχυρίζεσαι ότι πρέπει να κάνουμε ειρήνη μαζί του; Δεν θα το έλεγα· αλλά προπάντων υποστηρίζω ότι τάχα πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε αυτούς, αν δεν προκαλούσαμε καμιά αδικία· γιατί δεν θα μπορούσαν να έχουν κανέναν σύμμαχο.

Γ.2. Στο παρατιθέμενο απόσπασμα από το έργο «*Πόροι*» του Ξενοφώντα γίνεται μια προσπάθεια σύνδεσης της οικονομικής ευρωστίας της Αθήνας με τα αγαθά της ειρήνης. Πιο συγκεκριμένα, ο ιστοριογράφος κάνει λόγο για τα πλεονεκτήματα της ειρήνης, τονίζοντας πως μπορεί κάποιος να εξετάσει την ειρήνη που έγινε στο παρελθόν στη θάλασσα και να παρατηρήσει ότι τα έσοδα αυξήθηκαν (*«ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠύξημέναι τε τὰς προσόδους»*) και επιπλέον βρίσκονταν στη διάθεση των πολιτών για να τα αξιοποιήσουν, όπως επιθυμούσαν (*«καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται»*). Αντιδιαστέλλοντας τα πλεονεκτήματα της ειρήνης με τα μειονεκτήματα του πολέμου, αναφέρει αρχικά πως και στο παρελθόν χρήματα, τα οποία είχαν εισρεύσει στην πόλη σε καιρό ειρήνης, κατασπαταλήθηκαν όταν αυτή περιήλθε σε κατάσταση πολέμου (*«ἐν εἰρήνῃ μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα ... πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα»*). Στη δεδομένη χρονική στιγμή, η πόλη κατασπατάλησε σε ποικίλα έξοδα χρήματα που είχαν συγκεντρωθεί το προηγούμενο διάστημα (*«καὶ ἐν τῷ νῦν χρόνῳ ... εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»*). Τελικά, είναι προφανές πως η ειρήνη είναι πιο επικερδής οικονομικά για την πόλη συγκριτικά με τον πόλεμο.

Γ3 α. ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσείης / εἰσηῖσθα

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

β. μάλλον

θετικός: μάλα, υπερθετικός: μάλιστα

θᾶπτον

θετικός: ταχέως, υπερθετικός: τάχιστα

γ. τις: τισί

προσόδους: αἱ πρόσοδοι

πολίταις: (ῶ) πολῖται

Γ.4. α. ἡ εἰρήνην: εἶναι β' ὄρος σύγκρισης που εκφέρεται με **ἢ και ομοιόπτωτα** προς τον α' ὄρο «πόλεμον» στο επίθετο συγκριτικού βαθμού **κερδαλεώτερον/ εἰρήνην:** υποκείμενο στο απαρέμφατο **εἶναι**, ετεροπροσωπία

ταῦτα: υποκείμενο στο ρήμα **ἂν κριθῆιη**, αττική σύνταξη

προσόδων: γενική διαιρετική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός στο **πολλάς**

ἄγειν: υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα **χρή** και τελικό απαρέμφατο, ετεροπροσωπία

β. ἀνενεχθέντα: η μετοχή εἶναι κατηγορηματική συνημμένη στο αντικείμενο **χρήματα** του ρήματος γιατί εξαρτάται από το ρήμα **εὐρήσει**

γ. «πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθῆιη»: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερική αγνοίας που εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα **πῶς**, εκφέρεται με τη δυνητική ευκτική **ἂν κριθῆιη** που δηλώνει το δυνατόν να πραγματοποιηθεί στο παρόν και στο μέλλον και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο στο ρήμα **οὐκ οἶδα** της κύριας πρότασης.

«ὡς χρή καί πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση που εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο **ὡς** που δηλώνει υποκειμενική κρίση, εκφέρεται με την οριστική **χρή** που δηλώνει πραγματικό γεγονός και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο στο λεκτικό ρήμα **λέγεις**.